

<p>УХВАЛЕНО вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди протокол № 4 від «30» червня 2020 року</p>		<p>Система управління якістю у ХНПУ імені Г.С. Сковороди</p> <p>ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ</p> <p>Педагогічна майстерність викладача вищої школи</p>	<p>ЗАТВЕРДЖЕНО В.о. ректора Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Ю. Бойчук</p> <p>від « 1 » липня 2020 р..</p>
---	---	--	--

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

Педагогічна майстерність викладача вищої школи

(назва навчальної дисципліни)

рівня вищої освіти	_____	третього (освітньо-наукового)
		<i>(назва рівня вищої освіти)</i>
галузі знань	_____	01 Освіта/Педагогіка
		<i>(шифр і назва галузі знань)</i>
спеціальності	_____	011 Освітні, педагогічні науки
		<i>(код і назва спеціальності)</i>
освітня програма	_____	Освітні, педагогічні науки
		<i>(шифр і назва)</i>
Шифр за навчальним планом	_____	1.8

Розробники програми: Золотухіна Світлана Трохимівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки.

Кін Олена Миколаївна, кандидат педагогічних наук
доцент, доцент кафедри педагогіки.

Рецензенти: Гриньова Валентина Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової і професійної освіти. Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Штефан Людмила Володимирівна, професор
кафедри педагогіки, методики та менеджменту
освіти Української інженерно-педагогічної академії.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Науковою радою університету протокол № 4 від «26» _червня_ 2020 року.

Голова ради

(підпис)

(Ю. Бойчук)

(прізвище та ініціали)

Завідувач відділу
аспірантури та докторантури
(підпис)

(прізвище та ініціали)

(І. Разуменко)

1. Пояснювальна записка

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Педагогічна майстерність викладача вищої школи» складена відповідно до освітньої програми підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка ,спеціальності_011 Освітні, педагогічні науки.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Педагогічна майстерність викладача вищої школи» є формування здатності здобувачів розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної педагогічної діяльності в закладах вищої освіти.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Педагогічна майстерність викладача вищої школи» є формування **програмних компетентностей**:

ПК здатність на основі концептуальних методологічних знань здійснювати аналіз педагогічних явищ, процесів, конструювати нові цілісні знання, ідеї, розв'язувати комплексні проблеми в науково-дослідницькій, педагогічній діяльності з урахуванням національного і світового досвіду;

ЗК7 здатність спілкуватися українською/іноземними мовами з урахуванням особливостей використання професійної лексики, демонструючи граматичну правильність, лексичний діапазон і соціолінгвістичну відповідність власного мовлення;

ЗК9 здатність проявляти творчий підхід до розроблення освітніх технологій та їх реалізації в процесі виконання посадових обов'язків наукового співробітника, науково-педагогічного працівника;

ФК19 здатність підвищувати рівень педагогічної майстерності, формувати індивідуальний професійний образ, виявляти лідерські якості, проєктувати кар'єрне зростання;

ФК20 здатність застосовувати знання з теорії та методики викладання у вищій школі в процесі викладання комплексу спеціальних (фахових) дисциплін, методичній, виховній діяльності в ЗВО;

ФК22 здатність відбирати, структурувати зміст навчального матеріалу, грамотно вибудовувати власні наукові та методичні тексти;

ФК23 здатність організовувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу на засадах партнерських стосунків, формувати позитивні міжособистісні взаємини в студентському колективі, формувати корпоративну культуру й імідж ЗВО.

Передумови вивчення дисципліни. Викладання навчальної дисципліни «Педагогічна майстерність викладача вищої школи» передбачає наявність вищої освіти, тобто оволодіння систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру, які відображають об'єктивну картину світу.

Особливого значення набуває така дисципліна, як «Педагогіка», під час вивчення якої розглядалися сутність і зміст професійної діяльності педагога, умови успішної її організації.

Результати навчання за дисципліною

У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягнути таких **програмних результатів навчання**:

ПРН3 вести діалог і полілог на засадах професійної етики наукового співтовариства; застосовувати термінологію галузі наукового дослідження, виконувати письмовий переклад та письмовий анотаційний переклад текстів з дотриманням принципів академічної доброчесності;

ПРН4 продемонструвати знання лексичних, граматичних, стилістичних структур, що є необхідними для адекватного вираження відповідних ідей та понять в авторських наукових текстах (усно та письмово);

ПРН9 володіти педагогічною рефлексією для виявлення своїх ресурсних можливостей, побудови індивідуальної освітньої траєкторії, проєктування стратегій саморозвитку і професійного зростання, освіти впродовж життя;

ПРН10 оптимізувати вибір форм, методів, технологій навчання і виховання у ЗВО з урахуванням оновлення освітніх програм, проводити моніторинг досягнутих результатів;

ПРН17 використовувати досягнення педагогічної інноватики у власній науковій та педагогічній діяльності, осмислювати теоретичну і практичну значущість освітніх нововведень, генерувати і презентувати власні інноваційні ідеї.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредити ЄКТС 120 годин.

2. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Модуль 1. Теоретичні основи професійно-педагогічної майстерності викладача вищої школи.

Тема 1. Методологічна культура викладача вищої школи.

Методологічна культура як культура мислення, заснована на методологічних знаннях й самоаналізі власної наукової діяльності.

Складові методологічної культури: методологічна рефлексія, як роздуми викладача про власну наукову діяльність; здатність до наукового обґрунтування, критичного усвідомлення і теоретичного застосування певних концепцій, форм і методів пізнання; конструювання; управління;

Реалізація викладачем наукових підходів в освітньому процесі (діяльнісний, особисто-орієнтований, антропологічний, синергетичний, системний) як запорука його професійно-педагогічної майстерності.

Основні поняття: методологія, культура, наукові підходи, викладач вищої школи.

Тема 2. Професійно-педагогічна майстерність викладача вищої школи.

Вітчизняні педагоги про професійно-педагогічну майстерність (суть, складові, умови її формування й шляхи реалізації в освітньому процесі, громадсько-просвітницькій діяльності).

Поняття професійно-педагогічної майстерності як високе, постійне вдосконалене мистецтво виховання і навчання, як високий рівень професійно-педагогічної діяльності викладача.

Складові професійно-педагогічної майстерності викладача вищої школи: компетентність; особистісні якості викладача; педагогічна техніка викладача. Дидактична, виховна майстерність викладача вищої школи.

Компетентності (інтегральна, загальні, специфічні).

Особистісні якості: дидактичні, організаційні, комунікативні, перцептивні, сугестивні, науково-пізнавальні, емоційна стійкість, педагогічне оптимістичне прогнозування.

Педагогічна техніка як сукупність умінь і особливостей етичної поведінки викладача, заснованої на правилах і принципах етикету (імідж викладача, культура рухів викладача: міміка, жести, пантоміміка; психотехніка: увага і зосередження її на потрібному об'єкті, оцінка власних емоцій, управління ними, аналіз і управління внутрішнім станом свого організму; розуміння психічного стану здобувача вищої освіти).

Педагогічна культура викладача вищої школи як ступінь оволодіння викладачем педагогічним досвідом людства, ступінь його досконалості в педагогічній діяльності, досягнутий рівень розвитку його особистості (А. В. Барабанщиков). Складові педагогічної культури; педагогічна спрямованість особистості, психолого-педагогічна ерудиція, інтелігентність, моральна чистота, педагогічна майстерність.

Основні поняття: професійно-педагогічна майстерність, складові майстерності, особистісні якості, педагогічна техніка, компетентності.

Модуль 2. Професійно-педагогічна майстерність викладача вищої школи як організатора і керівника освітнього процесу.

Тема 1. Викладач як керівник і організатор освітнього процесу

Тенденції розвитку вищої освіти в сучасних умовах (інтеграція, демократизація, соціалізація, комерціалізація, гуманізація тощо).

Викладач вищої школи в умовах світових та інтеграційних процесів, його роль у забезпеченні якості підготовки сучасного фахівця.

Основні поняття: тенденції, розвиток, вища освіта, інтеграційні процеси, викладач вищої школи.

Тема 2. Майстерність викладача вищої школи в реалізації основних професійних функцій і видів діяльності.

Особливості діяльності викладача в сучасних умовах.

Види діяльності викладача вищої школи: педагогічний моніторинг, проектна (продуктивна), гностична, організаційна, педагогічна діяльність.

Функції діяльності викладача вищої школи: організаційна, освітня, розвивальна, виховна, тьюторська, перетворююча, мобілізуюча, прогностична, дослідницька тощо.

Ролі викладача в освітньому процесі. Репетитор – викладач, що проводить додаткові, зазвичай індивідуальні заняття зі студентами. Ментор – викладач-наставник, порадник студента, який вносить у зміст предмета, що вивчається індивідуальність, здійснює допомогу під час виконання самостійних навчальних проектів, вводить в реальні професійні сфери. Тьютер – науковий керівник студента.

Індивідуальний стиль діяльності викладача як умова підвищення рівня його педагогічно-професійної майстерності.

Основні поняття: майстерність, педагог, керівник, організатор, функції, види діяльності.

Тема 3. Традиції, інновації, творчість у педагогічній діяльності викладача вищої школи.

Традиційні види діяльності викладача вищої школи. Інновації як об'єктивна вимога сучасного освітнього процесу.

Креативність викладача вищої школи як важлива характеристика інноваційної діяльності.

Професійно-педагогічна майстерність, творчість і інноваційна діяльність викладача вищої школи.

Реалізація професійно-педагогічної майстерності викладача у процесі діагностування інноваційних технологій.

Основні поняття: види діяльності, творчість, викладач, інновації, інноваційні технології, професійно-педагогічна майстерність.

Модуль 3. Досвід реалізації професійно-педагогічної майстерності викладача вищої школи.

Тема 1. Професійно-педагогічна майстерність у прикладах, зразках представників вищої школи України минулого і сучасності.

Викладачі вищих закладів освіти Слобожанщини – майстри педагогічної справи (XIX – поч.. XX ст..) М. Ф. Сумцов, О. О. Потєбня, М. О. Лавровський, М. М. Архангельський, Г. І. Успенський, І. П. Сокальський та інші.

Лекційна, організаторська, стимулююча професійно-педагогічна майстерність викладачів минулого.

Професійно-педагогічна майстерність викладачів Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (лекційна, управлінська, організаційна).

Загальне, особливе в педагогічній діяльності майстрів В. І. Лозова, В. І. Євдокимов, С. І. Дорошенко, М. Ф. Гетманец, О. А. Олексенко, Г. Ф. Калашнікова, О. Г. Муромцева, А. Г. Відченко, І. Ф. Прокопенко, С. Б. Стасевський, Л. А. Лісиченко та ін..

Навчально-допоміжні установи як засіб формування професійно-педагогічної майстерності викладачів.

Основні поняття: лекційна майстерність, майстер-організатор, майстер-керівник.

Тема 2. Презентація професійно-педагогічної майстерності викладача засобами масової комунікації.

Офіційно-нормативна база – основа розвитку проблеми професійно-педагогічної майстерності викладача.

Науково-педагогічні розвідки з проблеми професійно-педагогічної майстерності викладача (А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, І. А. Зязюн, В. М. Гриньова, С. Т. Золотухіна, І. Ф. Ісаєв).

Періодичні видання як засіб пропаганди професійно-педагогічної майстерності вчителя-майстра. Образ майстра-вчителя, викладача в кінематографії. Літературно-художній портрет майстра-вчителя, майстра-викладача.

Основні поняття: кіно, література, майстер, інформаційні комунікації, періодичні видання, викладач.

Тема 3. Професійно-педагогічна майстерність викладача в теорії і освітянській практиці країн світу.

Погляди зарубіжних педагогів на проблему професійно-педагогічної майстерності вчителя, викладача вищої школи. Образ учителя-майстра в засобах масової інформації в різних країнах світу.

Особливості розвитку майстерності викладача, формування його особистості в досвіді діяльності вищих закладів освіти за рубежом.

Основні поняття: майстерність, викладач, заклади освіти, країни світу, теорія, практика.

Модуль 4. Розвиток професійно-педагогічної майстерності викладача вищої школи в умовах сучасних викликів.

Тема 1. Діагностика професійно-педагогічної майстерності викладача вищої школи.

Значення діагностики для підвищення рівня професійно-педагогічної майстерності викладача вищої школи.

Методики застосування професійно-педагогічної майстерності викладача вищої школи (тести, анкети, карти, опитувальники тощо) стосовно визначення рівня діловитості, спостережливості, почуття гумору, емпатії, емоційного вигорання, рівня конфліктності, педагогічної компетентності, професійної спрямованості викладача, «комунікативної культури викладача», «умінь спілкуватися», «умінь педагогічної проникливості», «схильності до педагогічної інтуїції», «педагогічної імпровізації», «оцінки ступеня артистичності педагога».

Основні поняття: діагностика, методики, викладач, професійно-педагогічна майстерність.

Тема 2. Умови розвитку педагогічної майстерності викладачів вищої школи.

Сутність професійного і особистісного зростання викладача вищої школи. Форми саморозвитку.

Ставлення педагогів до професійного і особистісного зростання. Самопізнання, самооцінка як необхідні умови розвитку педагогічної майстерності. Сформованість готовності до саморозвитку викладача вищої школи. Наявність програми розвитку, саморозвитку професійної майстерності викладача.

Основні поняття: умови, розвиток, викладач, майстерність.

3. Засоби діагностики успішності навчання

Форма проведення поточного контролю: комбінована

співбесіда - обговорення основних навчальних питань семінарського заняття (проводиться на кожному семінарському занятті) – максимальна кількість балів – 5 балів;

усне опитування - перевірка виконання самостійних завдань з теми заняття (проводиться на початку семінарського заняття) – максимальна кількість балів – 5 балів;

перевірка письмових завдань – завдань самостійної роботи (здійснюється у встановлені науково-педагогічними працівниками терміни), завдань практичної роботи відповідно до теми семінарського заняття (проводиться під час семінарського заняття); максимальна кількість балів – 5 балів.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання залік

5. Рекомендовані джерела

Базова

1. Васильєва С. О. Розвиток професійного статусу вчителя : теорія та історія: монографія. Х. : Вид. «Планета-Принт», 2015. 540 с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: підручник Київ: ЦНЛ, 2018. 384 с.
3. Золотухіна С.Т., Пташний О.Д. Особливості організації та проведення практичних занять у вищих навчальних закладах другої половини ХІХ ст. Педагогіка та психологія: зб. наук. праць. Харків: Видавець Рожко С.Г., 2017. Вип. 57. С. 183–193.
4. Лекції з педагогіки вищої школи: навч. посібник за ред. В.І. Лозової. Х. : «ОВС», 2010. 480 с.
5. Педагогічна майстерність учителя: навчальний посібник за ред. проф. В.М. Гриньової, С. Т. Золотухіної. Харків: «ОВС», 2006.

Допоміжна

1. Башкір О. І. Науково-педагогічна діяльність кафедр педагогіки у вищих педагогічних навчальних закладах України: історико-педагогічний аспект. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2018.
2. Бех І.Д. Психологічні джерела виховної майстерності: навчальний посібник. К.: «Академвидав». 2009. 248 с.
3. Закон України «Про освіту»: чинне законодавство станом на 01 лютого 2018 року: офіц. текст. Київ: АЛЕРТА, 2018.120с.
4. Педагогічна майстерність. Хрестоматія. упорядник І.А. Зязюн, Н.Г. Базілевич, Т.Г. Дмитренко.К., Вища школа ,2006, 606с.
5. Рибалко Л. С., Черновол-Ткаченко Р. І., Горбачова І. І.Формування професійної мобільності: акмеологічний підхід, загальна середня освіта : колективна монографія. Харків : Вид. група «Основа», 2019. 96 с.
6. Твердохліб Т. С. Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи: навч.-метод. посіб. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. 156 с.

6. Додаткові ресурси

1. <http://www.mon.gov.ua/> – офіційний сайт Міністерства освіти і науки України;
2. <http://www.pu.ac.kharkov.ua/> – сайт Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
3. <http://nbuv.gov.ua/> – сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського;
4. <http://www.dnpg.gov.ua/> – сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;
5. <http://korolenko.kharkov.com/> – сайт Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка.
6. <http://www.osvita.org.ua/> – Освітній портал – освіта в Україні, освіта за кордоном;
7. <http://ostriv.in.ua/> – Освітній шкільний інтернет-портал «Острів знань»;
8. <http://www.edu-post-diploma.kharkov.ua/> – Офіційний сайт Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти»;
9. <http://guonkh.gov.ua/> – Офіційний сайт Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації;
10. <http://www.portal-slovo.ru/> – Образовательный портал «Слово»;
11. <http://www.gumer.info/> – Библиотека Гумер – гуманитарные науки